

Vårgårda kommun

Strategi

Policy

Program

Riktlinjer

Plan

Regler

Riktlinjer för visselblåsarfunktion

Beslutat av: Kommunstyrelsen

Datum för beslut: 2025-05-28

För revidering ansvarar: Kommunstyrelsen

Ansvarig verksamhet: Kommunledningskontoret

Ansvarig tjänsteman: Kommunikationsstrateg

Dokumentet gäller för: Anställda och förtroendevalda i Vårgårda kommun

Dokumentet gäller till och med: 2029-06-01

Riktlinje för visselblåsarfunktion

Inledning

Ett demokratiskt och rättssäkert samhälle bygger på god insyn i offentlig verksamhet. För att det ska finnas möjlighet att motarbeta maktmissbruk och oegentligheter, måste offentliga aktörer kunna granskas. Arbetstagare har en särskild möjlighet att uppdaga missförhållanden på en arbetsplats, och det är därför av största vikt att arbetstagare vågar påtala eventuella missförhållanden. Det är även angeläget även för den enskilda organisationen att få kännedom om oegentligheter och genom det kunna agera och vidta åtgärder, framför allt arbetsrättsligt.

Visselblåsare är även uttryck för larmare, meddelare eller rapportör.

”Med visselblåsare avses envar som rapporterar eller avslöjar information om fara eller skada för allmänintresset inom ramen för en arbetsrelaterad relation, oavsett om relationen är offentlighetsrättslig eller privaträttslig.”

Visselblåsare är ett begrepp för en person som använder existerande lagar och praxis för att påtala oegentligheter i en organisation. Det är då viktigt att genom lag och praxis utöka och säkerställa skyddet för den enskilde anmälaren gentemot arbetsgivaren. Bland annat för att en organisation önskar kunna hantera ärenden internt i första hand och att det då sker på ett rättssäkert sätt. Det innebär att en organisation i sin grund ska vara fri från missförhållanden och att det internt måste säkerställas skydd för den enskilde som ”larmar” om missförhållanden.

Det finns idag ett starkt skydd för den enskilde att utöva sina rättigheter att rikta kritik, uttrycka missnöje, påtala oegentligheter och att larma om lagbrott.

Missförhållanden och allvarliga oegentligheter har allvarliga skadeverkningar. Det kan minska förtroendet för samhällsinstitutionen. Det kan hota rättsstatens legitimitet och undergräva demokratin. Blotta misstanken om till exempel korruption kan minska medborgarnas förtroende för enskilda myndigheter och offentlig verksamhet som helhet.

En visselblåsarfunktion kan bidra till att bryta tystnadskultur inom en organisation. En visselblåsarfunktion kan även ha en symbolisk betydelse, för att signalera att myndighetens ledning tar oegentlighetsfrågor på allvar. På det sättet kan funktionen även ha en förebyggande effekt.

Visselblåsarfunktion

Vårgårda kommun har skyldighet att på ett rättssäkert sätt hantera anmälningar mot den egna organisationen eller enskilda företrädare för densamma. Det utifrån så som det står i Regeringsformen (RF), Yttrandefrihetsgrundlagen (YGL) och Tryckfrihetsförordningen (TF), med tilläggen Meddelarfrihet, Kritikrätt och Lag om särskilt skydd mot repressalier för arbetstagare som slår larm om allvarliga missförhållanden.

För att säkerställa möjligheten att anmäla missförhållanden och oegentligheter har Vårgårda kommun en visselblåsarfunktion som ska omhänderta anmälan om allvarliga missförhållanden i de fall alla samverkansmöjligheter inte har fungerat eller hanterats på lämpligt sätt.

En Visselblåsarfunktion är en organisations system/process för att säkerställa skydd mot repressalier och övriga obligatoriska delar när en arbetstagare anmäler ett allvarligt missförhållande eller oegentlighet i Vårgårda kommun.

Visselblåsningsfunktion bör ses som en nödlösning att använda på grund av att Vårgårda kommun inte förmått att agera utifrån de övriga grundläggande interna processerna. Det kan anses vara en varningssignal för vilken kultur och värdegrund som råder i organisationen om en visselblåsarfunktion bedöms vara den enda vägen för en arbetstagare att uppmärksamma missförhållanden på arbetsplatsen.

Utformning visselblåsarfunktionen

Visselblåsarfunktionen består av tre organisatoriska delar: kommunikationsfunktion, mottagarfunktion och utredningsfunktion.

Kommunikationsfunktion

Vårgårda kommun använder en extern kanal för anmälan/visselblåsning. En extern kanal bedöms som nödvändig för att säkerställa korrekt hantering. Dessutom säkerställs viktiga värden för visselblåsaren. Det gäller trovärdighet i bedömning av inkommen visselblåsning och möjlighet/rätt till anonymitet.

Mottagarfunktion

Efter att en anmälan är mottagen och registrerad, utreds den av en särskilt avgränsad utredningsfunktion. Första bedömning av ärendet görs av extern objektiv utredare. Av det kommer en rekommendation om hantering som i sådan händelse genomförs av säkerhetssamordnare och informationssäkerhetsansvarig. Vid behov ersätts dessa roller.

Utredningsfunktion

Den interna utredningens huvudsakliga syfte är att bedöma trovärdighet och sakriktighet samt om de framförda uppgifterna/misstankarna i anmälan är befogade. Utredningen kan exempelvis komma att resultera i en polisanmälan, disciplinärende till HR, att ärendet läggs ned eller som en

rekommendation till berörd verksamhet. Utredningsfunktionen har en självständig ställning inom organisationen.

När ska/kan funktionen användas? Vad kan anmälas?

Du kan anmäla missförhållanden i Vårgårda kommun som det finns ett allmänintresse av att de kommer fram i enlighet med lagen om skydd för personer som rapporterar om missförhållanden, den så kallade visselblåsarlagen.

Information som rör dina egna arbets- eller anställningsförhållanden omfattas endast i undantagsfall av lagen, det vill säga när det rör sig om ett mycket allvarligt missförhållande. Visselblåsarfunktionen ska inte användas för att anmäla mindre förseelser eller allmänt missnöje och klagomål.

Du kan även använda rapporteringsfunktionen för att anmäla missförhållanden som exempelvis strider mot EU-regler, till exempel dataskyddsförordningen eller andra nationella regler som kompletterar EU-regler.

För att inte inskränka arbetsgivarens arbetsledningsrätt ställs relativt höga krav på vilken typ av missförhållanden larmet ska avse.

Även andra allvarliga missförhållanden omfattas av regleringen – det bör då röra sig om sådana kvalificerade överträdelser av gällande normer och föreskrifter eller så stora brister i verksamheten i övrigt att missförhållandet objektivt kan betraktas som allvarligt.

Till exempel:

- Trakasserier
- Mobbing
- Diskriminering
- Sexuellt ofredande
- Hot
- Våld
- Stöld
- Ekonomiska brott
- Mutor
- Miljöbrott
- Brott mot arbetsmiljölagen
- Brott mot säkerhetsföreskrifter

Den normala rutinen är att anställda ska anmäla misstanke om allvarliga oegentligheter eller andra fel som upptäcks till sin närmaste chef. Det kan dock finnas situationer eller fall där detta inte är möjligt. Det kan till

exempel vara att misstankarna rör den egna chefen, eller att den personen som anmäler är rädd för att bestraffas för sin anmälan.

Vem kan anmäla?

Det finns rättsliga möjligheter för alla som har en arbetsrelaterad roll i förhållande till Vårgårda att anmäla oegentligheter. De personer som kan rapportera och är skyddade av lagen är, något förenklat:

- arbetstagare
- volontärer
- praktikanter
- personer som annars utför arbete under en verksamhetsutövers kontroll och ledning
- egenföretagare
- personer som ingår i ett företags förvaltnings-, lednings- eller tillsynsorgan, om verksamhetsutövaren är ett företag
- aktieägare som är verksamma i bolaget, om verksamhetsutövaren är ett aktiebolag.

Även den som söker arbete och den som söker volontärarbete eller praktik kan rapportera.

De som slutat vara verksamma hos verksamhetsutövaren kan rapportera om sådant som de fick information om det de rapporterar om under sin tid som verksamma.

Roller och ansvar

Kommundirektör och Biträdande kommundirektör

Kommundirektör och Biträdande kommundirektör ska få information vid varje ärende. Kommundirektör och biträdande kommundirektör är den som kontrollerar att visselblåsarfunktionen arbetar inom det mandat som dessa riktlinjer anger.

Chef

Visselblåsarfunktionen ska inte ses som en ersättning för ett öppet samtalsklimat. Normalt vänder man sig som anställd till närmaste chef för att påtala missförhållanden eller oegentligheter.

Säkerhetschef och informationssäkerhetsansvarige

Säkerhetschefen och informationssäkerhetsansvarige är gemensamt ansvariga och samordnare av visselblåsarfunktionen. Rollerna är huvudmottagare av anmälningar och gör en bedömning av ärendet efter extern hantering.

Ersättare i visselblåsningsfunktion

Ersättare kallas in om någon ordinarie roll i visselblåsarfunktionen anses vara jävig eller inte tillgänglig. Ersättare är i första hand HR-funktion.

HR-enheten

HR-enheten övertar varje ärende som bedöms vara föremål för utredning. HR-enheten sköter varje ärende enligt egna rutiner för disciplinärenden. Vid brott sker det alltid en polisanmälan. Efter en sådan utredning är det möjligt att det vidtar en intern disciplinär utredning oavsett vad som framkommit i polisutredning.

Anställd/medarbetare/övriga

Anställda och personer med någon direkt eller indirekt koppling till Vårgårda kommun som arbetsgivare kan anmäla. En anställd som anmäler och väljer att inte vara anonym kommer vara en del av den fortsatta utredningen/uppföljningen.

Allmän och/eller offentlig – blir en anmälan offentlig?

Uppgifter som lämnas till en visselblåsarfunktion omfattas av tystnadsplikt. Det innebär att en anmälan kan komma att bli en allmän handling och lämnas ut i enlighet med offentlighetsprincipen, men den som hanterar ett uppföljningsärende får inte obehörigen röja en uppgift som kan avslöja identiteten på den rapporterande personen eller på någon annan enskild som förekommer i ärendet.

Vårgårda kommun kommer att göra sedvanlig sekretessprövning för varje enskilt ärende vid begäran om utlämning.

Behöver jag som anmälare oroa mig för repressalier?

I Sverige råder repressalieförbud vilket innebär nolltolerans mot åtgärder ämnade att straffa någon som påtalat missförhållanden – faktiska eller upplevda – så länge agerandet skett i god tro. Medveten smutskastning eller ryktesspridning tolereras inte.

Anonymitet

En anmälan till Vårgårda kommuns visselblåsarfunktion kan göras anonymt. För att en anmälan ska vara helt anonym måste anmälan ske på sådant sätt och i en sådan kanal som gör det omöjligt för mottagningsfunktionen att identifiera anmälaren. Annars kan inte anonymitet garanteras, även om mottagningsfunktionen alltid kommer arbeta för att skydda anmälarens integritet.

Genom att använda en extern fristående aktör för visselblåsning säkerställer Vårgårda kommun anonymitet vid anmälan.

Insamling, komplettering

Varje ärende kommer behöva hanteras på särskilt sätt. En anmälan om missförhållanden (som är syftet med visselblåsarfunktionen) är allvarligt och

behöver innehålla tillräckligt mycket information och bevis för att kunna vara giltig. Därför är det viktigt att det finns möjligheter att samla in eventuell kompletterande information och/eller dokumentation av betydelse för utredningen. Varje anmälan kräver särskild hänsyn till integritet, saklighet och rättssäkerhet. Kännedom om ärende och dess innehåll ska begränsas till så få personer som möjligt och varje utredning ska skötas med respekt för alla inblandade.

I de fall underliggande information i en anmälan är bristfällig och det inte finns möjlighet att följa upp och komplettera en anmälan, kan det innebära att anmälan läggs ner.

Förtroende för visselblåsarfunktionen

Visselblåsarfunktionen ska vara fristående i förhållande till den egna organisationen. Det är viktigt för funktionens förtroende och acceptans. Dessutom är det viktigt att mottagaren är centralt placerad person eller funktion med hög legitimitet och integritet. Att snabbt kunna inleda utredning är också viktigt. Om inte en anmälan tas om hand snabbt, påverkas förtroendet för funktionen negativt.

Funktionen är inte till för mer allmänna synpunkter på ledarskap, arbetsmiljö, verksamhetsplanering med mera. Den är inte heller lämplig för att rapportera känsliga HR-frågor som är kopplade till enskilda individer, dessa hänvisas till kommunens HR-funktion eller facklig företrädare.

Rapportering och diarieföring av ärende samt åtgärder

Anmälningar från personer utanför myndigheten är alltid inkomna handlingar som ska diarieföras eller på annat sätt hållas ordnade. Detta ska ske i enlighet med bestämmelserna i Offentlighets- och sekretesslagen och tryckfrihetsförordningen.

Anmälningar från egna medarbetare bör betraktas som ett ärende hos myndigheten och ska diarieföras. Utgångspunkten är att en anmälan ska ses som en allmän handling. Att anmälan diarieförs bidrar till att funktionen kan upprätthålla sin trovärdighet. Om en anmälan innehåller information som gäller ett annat pågående ärende kan den fogas till detta ärende som en tilläggsanmälan. Vårgårda kommun bör bara låta bli att diarieföra en anmälan om den inte är fullständig eller på annat sätt är obegriplig.